

מתיקא כדובשא

השבוע לא מופיע מדור "מתיקות
הצדיקים" ואתכם הסליחה

מעדני דבש

המגיד מו"ה ר' ישראל אהרן קלעצקין שליט"א

מחוטב עציך עד שואב מימין, פירש"י מלמד שבאו כנעניים להתגייר בימי משה, כדרך שבאו גבעוניים בימי יהושע' ועשו אותם חוטבי עצים ושואבי מים. ויש מקשים, למה הוכרח רש"י לפרש כך?, אולי הכוונה לחוטבי עצים ושואבי מים מקרב בני ישראל? ונראה לתרץ כי כך משמע מלשון הפסוק, שלא נאמר 'מחוטב עצים עד שואב מים', אלא: 'מחוטב עציך עד שואב מימין' משמע, שהכוונה בזה, שמישהו מבחוץ חוטב את עציך ושואב את מימין.

המשך בעמוד ב'

חלות דבש

מו"ה ר' אהרן ווינגארטן שליט"א

אתם נצבים היום כולכם כו' מחוטבי עציך עד שואב מימין
והוא יהיה לך לאלקים וגו'. (פרק כ"ט- טי-יב')

המשך בעמוד ב'

פרפראות מדובשים

ליקוטי גדולי אברהם - מו"ה ר' גדלי' האפמאן שליט"א

לע"נ אביו הרה"ח ר' אברהם ביה"ח ר' משה צבי ו"ל

את אשר ישנו פה עמנו עמד היום ואת אשר איננו אתנו (כט), אמרו חז"ל שבעת הדין לעתיד לבוא הגוף יכול למעון שאיננו אשם כיון שבלי הנשמה אינו יכול לעשות כלום, ואילו הנשמה יכולה למעון שבלי הגוף לא היתה חומאת, לכן יחזיר הקב"ה את הנשמה לגוף וידין את שניהם יחד. לכן אמר משה שהוא עושה הברית עם שניהם יחדיו "את אשר ישנו פה עמנו עמד" - הוא הגוף שעומד בפנינו, "ואת אשר איננו אתנו" - היא הנשמה שאינה נראית. (מלא העומר)

והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי (כט, יח) יש הרבה אנשים העוברים על כל העבירות שבתורה, אבל הם מצדיקים את עצמם על ידי זה שיש להם "לב טוב", וכאילו שמו שיש לו לב טוב מותר לו הכל, ועל האנשים האלה אומר הפסוק והיה כשמעו את האלה הזאת... והתברך בלבבו כלומר, הוא יתברך בזה ויתפאר כמה שיש לו לב טוב ואזי יאמר שלום יהיה לי... או אז לא יאבה ה' סלוח לו... (כתב סופר)

והיה כשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי כשרירות ליבי אלך... לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' באיש ההוא ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל (כט, יח) צריך ביאור, הרי לכאורה אם ישמע את כל דברי האלה האלו, בוודאי יתחפך לבבו לטובה לירא מהצרות והקללות? ואפשר לומר דהנה יש דין שסנהדרין שראו כולם לחובה פטור, אך זה הוא אינו רק כשדנין בן ישראל ולא כאשר דנין בן נח, זהו שאמר הכתוב 'והתברך

המשך בעמוד ג'

מוסר בדבש - היום! באשר הוא שם - מו"ה ר' ישעי' וויין שליט"א

מהמפרשים להסביר מדוע הוצרך משה רבינו לדבר דווקא על ראש השנה בדבריו האחרונים טרם הסתלקותו מן העולם, מפני מה רמז ליום הדין בו עוברים כל באי העולם לפני הקב"ה כבני מרון דווקא ביום זה, הלא לפי חשבון הימים התקיים מעמד נשגב ומרומם זה בו התקבץ עם ישראל כולו ביום ז' באדר, יום פטירתו, ולא בערב יום הדין?

שעברו "את אשר ישבו בארץ מצרים", הוא ממשיך ומתאר "את אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם" ומזהירם לבל ילמדו חלילה ממעשיהם הרעים וידבקו אך ורק במצוות התורה אשר ציווה הקב"ה. ידועים ומפורסמים הם דברי הזוה"ק (ח"ב לב, ב) שהכוונה "היום" הוא לראש השנה - שהקב"ה עומד לדון את העולם. וכבר עמדו על כך רבים

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' א-לקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם וגו' טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך וגו'. כולם התקבצו, כל הגילאים. כל העם כולו, על חלקיו, מחנותיו ושבטיו על מנת לשמוע את דבריו האחרונים של מנהיגם הגדול משה רבינו לפני פטירתו באותו יום מן העולם (עפ"י רש"י במקום). ואכן, משה רבינו סוקר בפניהם את כל התלאות

המשך בעמוד ד'

מעדני דבש

המשך מעמוד א'

אם יהיה נדחך בקצה השמים, משם יקבצך ה' אלקיך בקצה השמים, היינו מארבע רוחות, כמו"כ קיבוץ גלויות הוא מארבע כנפות הארץ. לכן מוטעם טעם רביעי על 'משם'.

האומר: אחטא ואשוב אחטא ואשוב, אין מספיקים בידו לעשות תשובה, אפשר לפרש באופן כזה: העושה תשובה מאהבה, שגגות נעשין לו כזכויות, א"כ, יעשה אדם חשבון לנפשו, הלא רוצה אני להרבות לי זכויות ליום הדין, לכן אחטא ואשוב וזה ירבה זכויותי. על זה אמרו, שמי שנוהג כן 'אין מספיקין בידו לעשות תשובה'.

אתם נצבים היום, הגימטריא של סופי תיבות שלהם הם 120, לרמז כי כולם היו עם משה רבינו אז, כאשר מלאו לו 120 שנה.

אתם נצבים היום, פירש"י 'מלמד שכינסם משה לפני הקב"ה ביום מותו להכניסם בברית. יום זה גם היה יום הולדתו

של משה רבינו כדאי' ברש"י בתחילת פר' וילך 'היום מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי וביום זה אמות' וזה מרומז במילים 'אתם נצבים היום', היום"ר"ת יום הולדתי ויום מותי.

נצבים ר"ת נותני צדקה בעין יפה, מתברכים. פי', שלמרות שסגולת מצוות צדקה היא גם כאשר נותנים שלא לשמה, ע"מ שיחיה בני וכו', אך יש ברכה מיוחדת המובטחת לנותנים בעין יפה כמו שאמרו חז"ל 'הנותן צדקה מתברך בשש ברכות והמברכו מתברך באחד עשר' הרי שהנתינה בעין יפה, היא הגורמת לברכת ה'. ויש להוסיף לזה רמז נאה, כי האות האמצעית של נצבים היא ב' היינו ברכה, וגם לרמז על ב' אופנים של צדקה. האופן האחד הם האותיות הסמוכות לאות ב' שבמילה נצבים, שהם צ' י' המרמז על נתינת מעשר, שמתוך מאה משאיר לעצמו צ' ומפריש י', והאופן השני הם שני האותיות שבתחילת ובסוף המילה נצבים,

שהם אותיות נ' מ' ירמז על נתינת חומש שמתוך נ' משאיר לעצמו מ' ומפריש חומש לצדקה. ומה נאה שרמז זה נאמר במיוחד בפרשה הסמוכה לימי הדין שהרי כתוב 'וחטאך בצדקה פרוק'.

אתם נצבים היום כולכם, פירש"י לפי ששמעו צ"ח קללות חוץ ממ"ט שבפרשת בחוקותי, הוריקו פניהם ואמרו, מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם 'אתם נצבים היום כולכם' וכו', המתבונן בפסוקים אלו יראה כי כל שבעת הפסוקים הראשונים בפרשתנו הם דברי פיוסים וריצוי, והחל מהפסוק 'ותראו את שקוציהם' מתחיל דברי תוכחה. והנה הקללות שבפר' בחוקותי נאמר באופן של שבעה דרגות של עבירות שעל כ"א נאמר שבע קללות (7*7=49) וכנגדם נאמרו כאן שבעה פסוקים של פיוס. כמו"כ אם נספור את כל מילות הפיוס שבפסוקים אלו, נגיע ל-צ"ח תיבות, הרי כנגד צ"ח קללות נאמרו צ"ח מילות פיוס.

חלות דבש

המשך מעמוד א'

ועיין ברש"י שהביא ממדרש, למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות וכו' הוריקו פניהם, התחיל משה לפייסן, הרבה הכעסותם למקום ולא עשה אתכם כליה, והרי אתם קיימים לפניו.

והדבר קשה מאוד, דמשמע מזה כביכול שמושה רבינו ע"ה מכחיש דברי ה' יתברך, שהרי הקב"ה אמר בפירוש, אם לא תשמעו אל המצוות כל הקללות ישיגו אתכם, ואילו משה אומר שאין הדבר כן! וכמעט דומה הדבר למעשה נחש הקדמוני, חלילה, ואיך שייך לייחס זאת למשה רבינו?

זה, ובאחדות גמורה עומדים, אזי אפילו אם מצד הדין ראויים היו לכל הקללות ואף לכליה ממש, מ"מ למעשה לא עשה בהם כליה.

ולמה זה כן? משום כח השלום והאחדות, שהוא מגן בעדם. וזהו לשון המדרש שרש"י הביא "והרי אתם קיימים לפניו" דהיינו, שכאשר אתם קיימים באחדות שלמה, אז לפניו יתברך אין און ביעקב ולא עמל בישראל.

וצריכים אנו להתבונן בזה ולהיות באגודה אחת בלי שום תירוצים, בפרט עכשיו שאנו עומדים לפני ראש השנה למען נזכה לשנה טובה ומתוקה, כי מי לא יירא מיום הדין הנורא.

ונראה לומר, דהיסוד הוא כך: כשיש בישראל שלום ואחדות אף שחטאו והכעיסו ה', אין הקללות שולטים בהם. וזהו שדרש המדרש דוקא כאן, באתם נצבים היום "כולכם" לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם "כל איש ישראל" מחוטב עציד עד שואב מימך, כלומר, כשכל אחד מישראל, מן הגדולים והנכבדים, כלומר, ראשי שבטים, דיניי ישראל, ראשי ישיבות, ואנשי מעלה, ועד הפשוטים, כחוטבי עצים ושואבי מים, כולם נצבים כאיש אחד בלב אחד, ואין האחד מחשיב עצמו יותר מחבירו אלא כולם מכבדים זה את

פרפראות מדובשים

המשך מעמוד א'

בלבבו לאמור שלום יהי' לי, כי הרי 'בשרירות לבי אלך' וממילא ברור שכל הדיונים ידונו אותי לכף חובה, ועל פי דין אם 'ראו כולם לחובה פטור' וא"כ לא איענש כלל, ואוכל לעשות כל אשר תאוה נפשי, על כך בא הכתוב לומר 'והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל' שדינו יהיה כבן נח, ושפיר יוכל להיענש... (ערכי נחל)

לא יאבה ה' סלוח לו (כט, יט) לכאורה איך ייתכן שהקב"ה רחום וחנון מוחל וסולח לא יחפוץ לסלוח לו, אלא הכוונה, לא יאבה הוא עצמו, שהש"ת יסלח לו, מכיון שלפי דעתו והבנתו אינו זקוק בכלל לסליחתו יתברך, כי אינו מרגיש שחטא ואין לבבו נשבר בקרכו. (דברי שמואל)

הנסתרות לה' אלוקיני והנגלות... (כט, כח) הרבי מקוצץ היה אומר: ישנם חסידים העושים עבירות בסתר ומצוות בגלוי. אני אומר לחסידים שלי שיעשו העבירות בגלוי והמצוות בסתר. מאמר מבריק מובא לכתוב שלפנינו משמו של הגאון מווילנא: מי שאינו מאמין בנגלה (=בפרהסיא) ב"נסתר" (=בחסמת הנסתר, בתורת הסוד), סימן הוא שבנסתר (=בסתר לבו) אינו מאמין אפילו ב"נגלה" (=בתורה שבכתב ובתורה שבעל-פה, הפרושות וגלויות לכל אדם).

ושבת עד ה' אלוקיד ושמעת בקולו (ל, ב) כשם שבהכנסת נר דולק למקום חשוך, החושך סר וכאילו לא היה כלל, כך כשהארץ חור בתשובה, אף שחטא מקודם והשחית את דרכו, הוא נעשה ברייה חדשה, וכאילו לא חטא כלל. (הבעל-שם-טוב)

ושבת עד ה' אלוקיד (ל, ב) הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ב ה"ב) אומר: "ומה היא התשובה, שיעזוב החוטא את חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבבו שלא יעשה עוד... ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם". וזה מרומז כאן "ושבת" - תקבל על עצמך לשוב בלב שלם וברצון עז ובהחלטיות שלא ישוב לזה החטא עוד, "עד" (ע"ן בצירה, מלשון עדות) "ה' אלוקיד". (מעינה של תורה)

ושב ה' אלוקיד את שבותך ורחמך (ל, ג) תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר: בוא וראה כמה חביבים ישראל לפני הקב"ה, שכל מקום שגלו ישראל, שכינה עמהם, ואף כשהם עתידים להיגאל שכינה עמהם, שנאמר "ושב ה' אלוקיד את שבותך". 'השיב' לא נאמר אלא 'ושב', מלמד שאף הקב"ה שב עמהם מן הגלות. (מגילה כט, א)

והותירך ד' אלוקיד לטובה בפרי במנך (ל, ט) לעתים מוסיפים לאדם שנות חיים כדי שיוכל לגדל את בניו בדרך התורה. (חתם סופר)

כי קרוב אליך הדבר מאוד בפך ובלבבך לעשותו (ל, יד) מוזכר כאן ג' דברים 'בפך', 'ובלבבך', 'לעשותו', דהיינו הפה הלב והמעשה, כי כל המצוות שבתורה נכללות בג' חלקים אלו, יש מצוות התלויות בפה, ויש התלויות בלב, ויש התלויות במעשה, ועל זה דרשו חז"ל על ג' דברים העולם עומד "על התורה" זה 'בפך', "ועל העבודה" זה 'בלבבך', כמ"ש חז"ל איזהו עבודה שבלב זו תפילה, "ועל גמילות חסדים" זה במעשה 'לעשותו'. (רבינו בחיי)

ובחרת בחיים למען תחיה את וזרעך (ל, יט) יש שחוזר בתשובה בסוף ימיו סמוך למיתה ובוה אמנם הציל עצמו אך לא את ורעו ואילו שב בעורו בחיים, בצעירותו, אזי היה מציל גם את ורעו מדרת שחת, וזה שאמר ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך...

ובחרת בחיים (ל, יט) "ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך, לאהבה את ה' אלוקיד לשמוע בקולו ולדבקה בו, כי הוא חייד ואורך ימיו" וגו'. "ובחרת בחיים" אבל כאילו חיים תבחר? חיים שהם "לאהבה את ה' אלוקיד, לשמוע בקולו" כי מה לאדם חיים אם לא רצונו יתברך? וזהו שאנו מבקשים בימים הנוראים הבאים לקראתנו לטובה: "זכרנו לחיים, וכתבנו בספר החיים" חיים שהם "למענך אלוקים חיים!" (אור החיים)

אמרי גידולי יעקב שלמה

מורה ר' גדלי' האפמאן שליט"א
לע"נ חמיו, הרה"ח ר' יעקב שלמה
בהרה"ח ר' שמחה בונם ז"ל צ"ן

ארור מקלה אביו ואמו (כו, טז) אתם נצבים היום כולכם (כט, ט) יש להבין על דרך משל, לחייל שברח מהחטיבה בעת שלום, ואחר כך לעת מלחמה חזר, ועל פי דבריו היו צריכים להענישו על שברת, אבל כיון שראה המלך מסירות נפשו שחזר לחטיבה בעת מלחמה מרצונו להגן על הממלכה מחל לו על זה. כך היה לנו את כל חודש אלול לשוב אל ה' ועדיין לא שבנו, וכיון שבימים הנוראים שבים אנו עם כל כלל

ישראל, הקב"ה מוחל לנו על העוונות כיון שחזרנו מרצוננו הטוב, וזהו אומרו 'אתם נצבים היום' היום דא ר"ה התייצבו בחזרה לחטיבה ויסלח לכם הקב"ה על העבירות אף כי לא שבתם עד עכשיו. (מקור ברוך)

ואת אשר איננו פה עמנו (כט, יד) יהודי מהעיר ביתר הרחיב את דירתו ללא רישיון, ואף עשה זאת בלי רשות מהשכנים, ובנוסף הוסיף חטא על פשע שבהרחבתו החשיך את מטבחיו של השכן, כלא אותו בכוך חסר אור ואוויר! השכן תבע אותו לדין תורה. אך הלה אמר: "הדין הוא שהולכים אחר הנתבע. רצונו להתדיין בפני חכם בן ציון אבא שאול". התדיינו לפני הגאון רבי בן ציון זצ"ל שמיד ראה כי הצדק הוא עם התובע, שתבע להרוס את כל תוספת הבניה.

פנה רבי בן ציון לתובע ואמר לו: "כמה זמן אדם חי? שמע לי ותוותר!" הבין התובע את הבקשה בשכלו והתקשה להענות לה בלבד. אמת ונכון שאדם חי שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ואז עולה לעולם הנצח. וכי משום כך מותר להחשיך את דירת הזולת, ולבנות בלי שום התחשבות? אך בכ"ז הרי יש כאן בקשה מרבי בן ציון והוא אינו יכול לסרב לה, לבסוף הפטיר ואמר לרבי בן ציון: "הרב!

קשה לי. אבל אם הרב מבקש אני נענה!" הרעיף עליו רבי בן ציון ברכות אין קץ, ולא נותר לו אלא להסביר לאשתו את הויתור ומדוע חייבת היא לדור במטבח אפל... כעבור חצי שנה נפטר הנתבע, זה שבנה את ההרחבה, האלמנה שעברה לגור ליד ילדיה, הציעה במחיר נוח את הדירה למכירה, והוא קדם לרכוש את הדירה מדין "בר מצרא", וכל תוספת הבניה הפכה להיות שלו! או-אז הבינו את דברי רבי בן ציון: "כמה זמן אדם חי"... (יגילו במלכם)

דווקא ביומו הראשון של ימי הדין –
כדי שניצל וניוושע כפי שאירע
לישמעאל.

ולאור הדברים הללו נוכל
לבאר גם את ענין הזכרת "היום" –
ראש השנה במעמד זה של משה רבינו.
אבי הנביאים, גדול רועיו של עם
ישראל מבקש להיפרד מצאן מרעיתו.
חשוב לו מאד שיעשו את רצון ה' ויזכו
לכל השפע והטוב האינסופי המובטח
להולכים בדרך התורה, אך באותו
מעמד נשגב הוא מבקש גם להדגיש
להם כלל ברזל ויסודי, האדם נשפט
ונמדד לפי "היום". כשם שבראש
השנה אנחנו מבקשים להישפט
ולהתדיין בבחינת "באשר הוא שם",
ולאור זה לחרוץ את דיננו, כך בכל
השנה כולה, כאשר אדם בוחר בטוב,
כשהוא דבק במצוות התורה
ובהוראותיה, חיינו יהיו מאושרים
ושמחים ויושתי עליו כל הברכות
האמורות בספר התורה.

יה"ר שנזכה לעשות רצון
קוננו כל הימים ונתברך כולנו כאחד
בכתיבה וחתימה טובה, שנת גאולה
וישועה לכלל ולפרט. שנה שנזכה בה
לעלות לבית הבחירה ששים ושמחים
בבניין ירושלים, אמן כן יהי רצון.

ביותר. הרי אברהם אבינו גירשו מביתו
מפני שבאותו יום חטא בשלוש עבירות
חמורות (תוספתא סוטה ו, ג), מה אם כן
מיוחד "באשר הוא שם"? אלא, הביאור
הוא שכעת, עתה ממש הוא בוכה ומתחנן
על חייו. ברגע זה הוא מסכן ומשווע
לישועה ולהצלה, ועל כן דנים אותו
לחיים.

ואם כן, דווקא עתה ביום
הראשון של ראש השנה, ברגעים הגדולים
והנוראים של קריאת התורה, לאחר
תפילת שחרית, וזמן מעט לפני תקיעת
השופר בו ממליכים אנו את הקב"ה למלך
מזכירים אנו לפני הבורא הכל יכול את
עניינו של ישמעאל, שעל אף שחטא
באותו יום ממש בשלוש החטאים
הגדולים שעליהם נקבע ייהרג ואל יעבור,
למרות שגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה
העולם כי עתיד הוא ישמעאל להמית את
בניו אהוביו בצמא, כיון שבאותו רגע
ממש היה זכאי, הוא קיבל את חייו במתנה
ולא מת בצמא. אף אנו, בניו אהוביו
מבקשים ומתחננים כי למרות כל
החטאים שחטאנו במהלך השנה, על אף
שמכירים ויודעים אנו את יצרנו הרע
המבקש להחטיאנו שוב ושוב, אנא, תראה
אותנו כרגע, עומדים ומתחננים לפניך
שתצילנו ותגזור עלינו שנה טובה, מתוקה
ושמחה. זוהי פשרה של קריאה זו בתורה

והדברים יתבארו על פי
העניין הבא. הנה, קבעו לנו חז"ל הקד'
לקרוא ביומו הראשון של ראש השנה
את עניינה של הגר המצרית וישמעאל
בנה שנזרקו מביתו של אברהם אבינו,
ישמעאל כמעט מת בצמא עד שחמל
עליו הקב"ה, פקח את עיניה של הגר,
ראתה באר מים והשקתה את בנה והוא
ניצל. והעניין תמוה ודורש ביאור. האם
מכל פסוקי התורה אין משהו שמתאים
יותר לראש השנה? וכי לא היה ראוי
ונכון שנקרא בתחילת ספר בראשית
אודות בריאת העולם, שכן היום הרת
עולם? האם לא מתאים יותר לקרוא על
פסוקי התוכחה, הברכות והקללות
העוסקים באלו שאינם מקיימים את
רצון ה', או בכלל במעמד הר סיני בו
קבלנו על עצמנו את התורה"ק, מה עניין
יש באזכור עניינם של הגר וישמעאל
דווקא ביום הדין, מדוע נוגעת קריאה זו
אלינו ביום כה מיוחד וייחודי?

וביאור העניין טמון בשלוש
מילים מתוך אותה פרשה "באשר הוא
שם". מלאכי השרת (לפי המדרש
בראשית רבה נג) קטרגו ואמרו להקב"ה
מפני מה אתה מחיה את הילד הזה, הרי
עתיד הוא להמית בניך בצמא, אמר להם
הקב"ה "באשר הוא שם" – אני דן אותו
כפי שהוא עכשיו ולא לפי מה שהוא
עתיד להיות בהמשך. והעניין קשה